

143

ԼՈՒՍԱՎՈՐՈՒԹՅԱՆ ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ԿՈՄԻՍԱՐԻԱՏ

ՌԵՍՈՒՐՍԱ - ՄԵՐՈՒԿԱԿԱՆ ՍԵՎՏՈՐ

БИБЛИОТЕКА
ИНСТИТУТА
ВОСТОКОВЕДЕНИЯ
Академии Наук
СССР

ԾՐԱԳԻՐ

ԲՆԱԳԻՏՈՒԹՅԱՆ

Ի ԱՍՏԻՃԱՆԻ ԱՇԽԱՏԱՆՔԱՅԻՆ ԴՊՐՈՑՆԵՐԻ ՀԱՄԱՐ

«... Ծրագրների գիտական մարքսիստական
մշակումը պետք է ապահովի սխաբեմատիկ գիտելիք-
ների ճիշտ ստեղծումը յոզանրդ:»
ՀՀԿ (Բ) ԿԿ 1931թ. սեպտ. 5-ի վերոշուկից:

ՎՐԱՍՏԱՆԻ ՊԵՏՏՐԱՏ

«ՍԱՌԵԼՉԱՄԻ»

ՐԻՏԵԼԻՍ - 1932

ՀԿԿ (Բ) ԿԿ ՍԵՊՏԵՄԲԵՐԻ 5-Ի ՎԵՐՈՇՈՒՄԻՆ ՀԻՄԱՆ ՎՐԱ
ՊԱՅՏԱՐՆԵՔ ԵՎ ՄԱՐԿԱ - ԼԵՆԻՆՅԱՆ ՊՈԼԻՏԵԽՆԻԿԱԿԱՆ ԴՊՐՈՑԻ ՀԱՄԱՐ

5

Շ. 89

Բնագրական

Բնագրության հին ծրագրերը դիմադրել են, և նրա արժեքներն անսխալ կերպով ցույց են տալիս կոմպլեքսների և նախագծերի (պրոյեկտների):

Նոյս հանգամանքը դժարացում էր բնագրության դասականությունը հարկավոր բարձրության վրա դնելու գործը:

Նոր ծրագրերում, համապատասխան չէ (բ) չէ սեպտեմբեր 5-ի վերջին, վերանում է առարկաների դիմադրությունը, և բնագրությունը ևս մտնում է ուսումնական պլանի մեջ վորպես ինֆորմացիոն առարկա: Բնագրության արժեքների դասական մոտեցումը ևս բոլոր կողմերից խմբվում է:

Բնագրությունը խոշոր դեր է արժեքում մարդկային աշխատանքային հիմքերը մշակելու և ամրապնդելու գործում: Բնագրությունը մշակելու յե գիտականությունը ընթանում է բնության բազմազան ձևերով: Մարդկային աշխատանքի արժեքները և դրանքով աշխատանքային իրականության, կրթական, մեթոդական և ընդհանրապես բանավոր դասակարգին հակառակ բոլոր հայացքների անակնկալությունը - աշխատանքային պետք է դառնա առաջին աստիճանի դպրոցի անկյունաքարը:

Բնագրության ձևակերպումը պետք է լինի Ն. Մարտիսի արված աշխատանքի, թե գիտությունը վաղ միայն պետք է ուսումնասիրի բնությունը, այլև ներգործի և փոփոխի այն: Բնության վերաբերյալ սխալմամբ գիտական գիտելիքները գործիք պետք է ծառայեն ձեռնարկներին ևսցիալիզմի համար մղած պայքարում բնությունը ձեռնարկելու և նրա վրա ներգործելու նպատակով: Եման հայացքներ և ուսումնականներ պետք է մշակի անհրաժեշտորեն բնագրությունը, վորի դասավանդումը կարող է լինել յե դիմադրական մարդկային վրա հիմնված մեթոդներով:

Բնագրության սխալմամբ գիտելիքներ ասելով վաղ մի դեպքում պետք է հասկանալ այն ֆորմալ բնագրությունը,

այսինքն «բնագրությունը բնագրության համար», վոր պահանջում են պրոֆ. Բյուկովի բնակչոն համաժողովները և ուսուցիչները: Բնագրության սխալմամբ դասակարգում, անհրաժեշտ է երկրադիտականությամբ և իր առանձնահատկություններով աշխատանքային հասարակության գիտելիքների հետ միասին պետք է րա նաև ջեռք բերած գիտելիքները գործնականում կիրառելու ուսումնականներ: Գործնական մոմենտը, կապը գործնականի հետ, հասարակական - արտադրական աշխատանքի մասնակցություն անհրաժեշտ է բնագրության համար, միայն այն անմիջական պայմանով, վոր «աշխատանքի հասարակական - արտադրական աշխատանքը արտադրավոր դպրոցի ուսումնական - դասարանական խմբերին»:

Մարդկային աշխատանքի իրականացման և արժեքի արժեքի արժեքի մասնակցության գործում պարամետրները դեր է հանդիսանում բնագրությունը:

I և II խմբերի բնագրության նյութն սկսվում է «առողջապահության» թեմայով, իսկ հետո արվում է բնության ուսումնասիրությունը արժեքի ձևակերպում (սեպտեմբեր) առաջին խմբում սկսվում ուսումնասիրվում է աղունը, հետո ջեռքը ևս:

Ջերմորդ խմբում ևս նյութն սկսվում «առողջապահությամբ» բացառաբար սկսած ուսումնական է սխալմամբ նյութի ուսումնասիրությունը և ուսումնասիրում են հողը, բույսերն ու կենդանիները:

Ծրագրի կազմում է մի վարժանքով: շուրջանշյուր շրջան և խաղաղ, անգամ շուրջանշյուր մի դպրոց, ծրագրի մեջ մտնում է իր զրգակա բնության և արտադրության համար բնորոշ նյութերը:

Կամայապահական զրգաններում անհրաժեշտ է առանձին ուղարկություն դարձնել արժեքի կապի մշակողներին, բնական հարստություններին, արդյունաբերական նշանակություն ունեցող կենդանիներին (սոցիալիստական անասնա-

ИНСТИТУТ
ИСТОРИИ
Академии Наук
СССР

նախնական)։

Բնագիտությունն ուսուցման պրոցեսում որգանական կապ է հաստատում ճյուղի դիսցիպլինների հետ այն դեպքերում, յերբ ճյուղն առարկաներից ջեռք բերում գիտելիքները և ունակություններն անհրաժեշտ են բնագիտության վերաբերյալ հարցերի լուսարանման և ուսումնասիրության համար (գիտելիք - ունակություններ ծաթեմարկայից, աղիարիագրությունից, հասարակագիտությունից և այլն)։

Բնագիտական նյութի յուրահարկությունը (գործ ունենի կոնկրետ և շղմիելի փաստերի հետ) լայն հնարավորություններ է տալիս ոգրագործելու նոր ակրիվ ճեթողներ և պահանջում է կիրառել այդ ճեթողները։ Կապ հաստատելը, փորջերը, եփակութիաները բնության գրկում և դեպի րնարեությունն պանական ճյուղերը, կենդանի անկյուն կալմակերպելը, կոլլեկցիաներ հավաքելը, պատղմունիքն աղիարանիքի սենյակում, դպրոցական հողամասում, կոլրնարեսության ճեղ, առողջապահության հոգարարությունը և այլն - այս բոլորն ահագին հնարավորություն են տալիս դրսևորելու և վարգանելու աղակերպության ակրիվությունը։ Բնագիտության դասավանդման համար պեթք է ոգրագործել հետապոսական ճեթողը (լինի դա լաբորատոր, եփակութիոն, թե այդ յերկու րեսակը ճիսսին)։

Աղակերպությունը ջանորանում է լայնորեն սոցիալիսական րնարեսության ճեղ բնության յերևույթներն ոգրագործելու փաստերին և վերջիններին գիտական ուսումնասիրության հիման վրա (համապատասխան իր հասակին և պարասարության) կիրառում է բնագիտությունից պապաթ իր գիտելիք - ունակությունները րնարեսական և հասարակական աղիարանիքի ժամանակ։ Բնագիտության դասավանդումը լաբորատոր - հետապոսական ճեթողով նշանակում է աղիարանիքի յերևույթների, փաստերի վերաբերմամբ։ Այս րեսակերից պեթք է լայնորեն ոգրագործել բնական շրջապարը, հողամասը և րնարեսության յերևույթները վորպես

յուրաքանակ լաբորատորիաներ, ուր բնագիտության վերաբերյալ դիտողություններն ու փորջերը կապված կլինեն րնարեսության վերաբերյալ աղիարանիքի հետ։ Ժողովրդական լուսավորության ծարձինները (որգանները) և դպրոցները վճռական ճեղոյների պեթք է դիճեն ջեռք բերելու բնագիտության վերաբերյալ անհրաժեշտ ուսումնական ջեռնարկներ, բայց ճիսմամանակ յեռանդուն աղիարանիք պեթք է րանել սեփական ուճերով պարզ ու հասարակ գործիքներ (պրիբորներ) պարասարելու հնարիներից։ Այս նպատակով պեթք է ջամալել աղիարանիքը րորամյակի աղիարանիքի սենյակում, յոթնամյակի արեսարանոյներում (յոթնամյակի ջեթություն կորսամյակի վրա) և այլն։ Կամենայն դեպս կորսամյակի ջրագրի հարցերից ջարերը կարելի յե ջլակել բնական լաբորատորական և սեփական ուճերով պարասարած ջեռնարկների ճեղոյով։

Բնության թիշը յճրունումը ծարերիալիսական դիակել-ՍՍՏՐ րիկայի րեսակերից պեթք է ջլակվի բնության, որգանական աղիարիի հարցերի հիման վրա։ Իրա համար անհրաժեշտ է բոլոր յաճերում ել (յերեխաներին ծարելի ջեռք) կենդանի բնության որճեկրներն ուսումնասիրելիս ուղադրություն դարջել և ուսումնասիրել որգանիվների և յերեվույթների այն կողճերը, վորոնց թիշը հակապողության վրա պեթք է կառույվի եվոլույթիոն հայապիքի յուրապումը (որգանիվների կախումը շրջապարող պալմաններից, րանից փոփոխությունը պալմարի հետեանիքով, բնական ընարությունը և այլն)։

Բնագիտությունն ակրիվ կերպով պեթք է ոգրագործել հակաիրոնական նպատակների և ծարանիղ անասրվամներ դասարիարակելու համար։

Իրագրները կալվամ են յերկու սյունակներով - առաին սյունակում րրվում է առարկայի նյութը, յերկրորդում ջլակման ջեռն ու ճեթողական ջույճունիքներ։

Առարկայի նյութն իր աճբող ջամալով պարասարի է բոլոր դպրոցների համար ներառյալ նաև րեղական հարցերը։

Կառարակական աշխատանքների ծրագրան ջները արվում են իբրև որինակ, վորոնի փոփոխվելու յեն համապատասխան դպրոցական աշխատանքի:

Մուարկայի ուսումնասիրության եւեր միասին լայն կերպով պէտք է գործադրել հասարակագիտական, սանիտարա-առողջապահական, քերականական և արհեստական գրականության ընթերցում:

Կուլտուրական հողամաս կազմակերպելը և այդպէղ բնագիտական ու գյուղատնտեսական աշխատանք կատարելը բոլոր դպրոցների համար էլ պարտադիր է: Այս միջոցների ծրագրան գործում մեծ աշխատանք և պատասխանատվություն է դրվում դասաւորույի վրա, նա անհրաժեշտորեն իմանալորապես պէտք է գիրենաւ այդ առարկան, պէտք է տեսական և գործնական պարտաւորություն ունենա առարկան մեթոդական քննակերպից իշխ դնելու, պէտք է անհրաժեշտորեն կազմակերպական ընդունակություն և ջանկություն ունենա:

Այս քննակերպից դասաւորուն պէտք է աշխատի շարունակ բարձրացնել իր վորակավորումը, վորպէսպի կարողանա մարմն-լեւնինյան իմունիտետի վրա դրված բնագիտությունը ոգւարագործել վորպէս աճենաւածեղ գործիքներից մեկն այնպիսի սերունդ դասարարակելու համար, վորը կարող լինի վերջնականապէս կոմբունիւր կառուցել:

I խումբ

Մուարկայի նյութը

I Մոռողութան պաշարպանություն. (ձանորայնել-վարգայնել սանիտարա-առողջապահական ունակություններ): Մարմնի խնամքը և պաշարպանությունը իմունություններից: Ձեռքերի, վզի, ականջների, աչքերի, ձերեւի, գլխի և արամների մաքրապահություն: Վրի, ռեւոր և արամի խոսուանկի գործածության ունակություն: Մեծան առողջապահություն, առանջին և մաքոր աման, ուրելուց ամաղ ջեռների վանալը: Անմաքությունը վորպէս վարակիչ իմունություններ արամող (կրոնական սովորությունների վնասկարությունը առողջության համար): հաղորդվելը, արբերի պարկերներն համբուրելը և քերերի (ազն առնելը) ջեռը համբուրելը:

Մաքրապահությունն ընդանիթում և դպրոցում: Քայ ամելով ամլելը: Պղափոխությունը և վորքերը մաքրելը: Անկողնի և հագարի քափ քալը և արեի քակ փռելը: Կողիկները մաքրելը:

Մաքոր ողի առողջապահական նշանակությունը. առողջությունն ամրացնելու նպատակով ամառը արեից, ողից, զրից ոգւովելը: Կիմունությունը դեպքում բժշկից և դե-

Մշակման ջները

1. Ուսուցչի վրոյցը: ջերեխաներին դիրելը և համապատասխան խորհուրդ քալը:

Մոռողկոմիտեի երաւարակամ. համապատասխան նկարների և պակարների ձանթությունն ու դիրելը:

Սանիտարական կոմիտայի ընտրություն սանիտարա-առողջապահական կանոններին հերեւելու համար:

Գերբապահություն (դասարանի մաքրության, դասամիջոցներին պարեհաններ բանալու համար և այլն):

Բժշկի քննուցումն առողջապահության մասին:

Բանգարանոցային գլխավոր
Տոլարները: Այդիների և բան-
գարանոցների բարեկամները:
(վոչնի գործ (դորդ-ածա) ձի-
ձեռնակ և այլն):

Այդիների և բանգարանոց-
ների վնասարուները (Տուկ,
արզուկ, թիթեռ և այլն):

Բույսի գլխավոր ծախքը: ար-
ժար, կողուն, րեն, ձաղիկ, պրուզ-
ինչ ոգուր և քալիս Տեղ բույսի
ուսուճնախորհրդունը:

Տիգարների հարսնականներ, շերե-
րուկներ, Թարեր, Տի Կանի թուղուն-
ներ կրկնակի բներ են հորդու-
ն և Թարեր հանուծ):

Մրցունել բնութային որսույց-
յուն նաև զանազան բույսերի
ձաղկման, պրդարվության Թարե-
րի առաջին թուղիքի ժամանակը:

Ռարցական հողմանք և
բանգարանոցային բույսերի Տջա-
կունը:

II. Խուճը

Առարկայի նյութը:

Ճանորություն. սանիքարա-ա-
ռողջապահական ունակություն-
ների ամրացումն արարվում և ամ-
բողջ արարվա ընթացիւմ: Այս թե-
մայի նյութը ձգտվելու է մաս-
մաս ըստ կարիքի:

1. Սանիքարա-առողջապա-
հական ունակությունների ամրա-
պնդումը: Առողջարար օրի, ուրե-
լիքի, մարմնի և բնականների մա-
քութային նշանակությունը մար-
դու առողջության համար: Բաղ-
նիսներ ու հասարակական շվա-
յարաններ բուսեղեն և մետղեն
սնունդ: Ինչ նշանակություն ու-
նի յեռացրած զոր խմելը: Աղ-
բյուրների և զրհորների պաշարա-
նությունը վարակումից: Մթեր-
իների մաքուր պահելը: Մաքուր-
թյունը ճաշարանում, խոհանոցում
և պահեստում: Կուսարակական
սնունդ: Կուսարակական ճաշա-
րաններ: Գործարան - խոհանոց: Կու-
սի գործարան: Կուսարակական
սնունդի տեսքով եղբայրությունը:

Վարակիչ հիվանդություններ:
Ինչ ծիզուպատումների դիմել վա-
րակիչ հիվանդությունների արար-
ձման ժամանակ, րեղեկացնել դպ-
րույն, սանիքարական բյուրո-

Մրցական ջիւերը:

Ուսուցչի պրոյցները: Ճանո-
րություն համապատասխան պա-
կարների, նկարների և այլն (ճակ-
ման ջիւերը նույն են, ինչ II խմ-
բում): Ճիշտիւնների առողջության
եկամպարությունը բնկի կողմից:

Աղիքի ընկնող րեղում կա-
խել սանիքարա-առողջապա-
հական կանոններ (դաստիարակում):
Ձրույցներ, եխկուրսիաներ: Բու-
րիղանի, լորու, Գուլարի և Թու-
կնդեռի (բալուկ) մաքրելը:
Կենդանի տեղյան կառուցումն:
Միգարներ դիմելը: Եխկուրսիա
դեպի սլոտ: Մարդաբու ձառերի և
թիթերի դիտողություն:

Ճանորություն ճեզանում ար-
ամված ձառերի րեկանների: Աղ-
նան րեկանների հավաքելը և դա-
սավորելն ըստ ջիւի և գույնի:
Եխկուրսիաներ: Աերների ջիւերի
վորողելը: Եխկուրսիա րանել կեն-
դանի տեղյան համար նյութեր հա-
վաքելու նպատակով:

Բնութային որսույցը կամելը
շարունակվում է աշնան, ինչպես դա-
յրույց և արված II խմբի ձրագրում:
Արդյեր զրի գուրդիւնման և սու-
րեկման:
Զրույցներ: Դիտողություններ

ժին. իսկև հարաբերությունն այլ ընդամենի, ուր գտնվում է վարակիչ հիվանդը: Բժշկի պարականությունները: Դիսպանների և իվանդանոյի նշանակությունը:

2. Բանգարանոյի և այգու դրությունն աղանդ: Ինչ բանգարանոյային բույսեր են հասել կոլոնիաներում, խորհրդանշանությունները և բանվորական բանգարանոյաներում: Զանազան բանգարանոյային բույսերի խնամքի ժամանակը, նրանց խաղը: Բանգարանոյային վոր բույսերի սերմերը, պրուդներն կամ արմարներն են գործածվում կերակրի համար:

Մեղական բանգարանոյաների վնասարուները (կաղամբաթիթեի թրթուրը, արզուկը, կարթոֆելի թրթուրը և այլն):

Վնասարու ծիգարներին վնակացնող ռգրակար ծիգարները և նրանց աշխարանքը: Ո՞ր և ինչպես են թագնվում ջնուան սառնամանիքներին այդ վնասարուները:

3. Ննարանն աղանդ: Ննարանի ռգրագործումը: Ընկանյութ և վառելիք: Դոմի թղթի համար: Վերադառնալ ծառեր: Թփուրներ և փշարներներ: Խոտակերպ բույսերի ջնուան սառնամանիքներից պաշտպանվելը հողի փակ: Բույսերի

ղան և կարվի. նրանց կենցաղի ուսումնասիրությունն և պարակով:

Եփակուրսիս դեպի կոլոնիաները: Դիսպանների կենդանիների խնամքին ծանոթանալու համար:

Ֆաղափում եփակուրսիս դեպի կոլոնիանից կան կայան անասնաբուժության ծանոթանալու համար:

Զանազան թռչունների համարությունը կապված լրգարակարող պայմանների հետ:

Վորողել թռչուններին ըստ կրույի և վորների:

Ծանոթություն զերմալափի: Կառնակել զերմալափի փոփոխությունները:

Որի և զրի զերմալափի անների վնակելը զերմալափի ծիգոյով:

Սորը մախրելու փորձեր. (խմել, պարկեցնել): Ֆամու առաջադման փորձեր. դռների բացումը և վառած մոծի ծիգոյով խմու լերևան բերելը: Թղթի կորոնները սեղանից գրիով կամ րեքրով հովաքելով թռչնելը:

Դպրոցում պարզ հողմալույց լինել:

Գարնանային աշխարանքներ դադարում, այգում, բանգարանոյում: Դոդի ճշակումը և դպրոցի հողմասում բանգարանոյ սարկելը:

Մոունների պարականությունը

սերմեր:

Մեր անարաթ ուրվող և թունավոր սունկերը: Ծառերի պրուդները, վորոնք վայրի թռչունների և կենդանիների կեր են հանդիսանում:

2 տես: Կոաղի. ջրուն: Ննարանի ձաձկույթը ջնուան: Վոր: Վրի ձերեկ վիթակը: Վորձեր. զրի ծածելը զրի թորումը:

4. Ընդանի և վայրենի կենդանիներն ու թռչունները:

Մարին ինչպես ընդհանրեց և ռգրագործեց կենդանիներին: Նրանց համեմատությունը զեղակից վայրենի կենդանիների հետ: Ղներ ռգրագործումը հեռավոր ելուստում: Կովն ու ջին իբրև բուսակերների ներկայացուցիչներ: Ընդանի ջիու անիթիները: Դիու սթակների ձովույիան: Խոզը և նրա բազմանալու ընդունակությունը. համեմատություն վարակի հետ:

Ընդանի թռչուններ: Կավեր (գեպնի վրա ման ձեկող թռչունների ներկայացուցիչներ): Բադ և սագ (զրաներներ): Կավերի վնասվան կերեր (հանիպին, հարիկաթին և այլն):

Մարդկանց մոտ պարող վայրի թռչուններ (ծնծղուկ, ագուավ, կակադակ, բակե, բու և այլն):

Մանգներն ու այգիները պարականող

արկղներում: Մարգեր պարականողներ: Մոունների վերաբերումը: Բանգարանոյային բույսերի խնամքը: Մայթար մոխրոտերի դեմ: Բախի, բրիչի, փոչի, ցնցուղի գործածությունը: Մանակությունն «թռչնի որվա» և «անարաթի որվա» անցկացնելում:

թուղաներ (սարգան և այլն),
նրանց պաշարպանութունը Տար-
դու կողմից:

5. Գարուն: Գարնան սկիզ-
բը: Ջրան հալվելը և գետերի վարա-
րելը: Ողի գերմասրի ծանր ջրան
հալման ժամանակ: Մայքում և
պղորո գուր:

Բնության յերևույթներ (ան-
ջրե, կարկուտ և այլն): Ողի շար-
ժումը: Կամ: Ըրգանում ինչ սնորհա-
պաշարութուն կա քանու առաջացման
ժամին: Բնության արթնացումը գար-
նանը: Նրա քաղության ուժեղա-
ցումը: Միգարների յերևալը: Թուղու-
նների վերադարձը քան յերկրներից:

Գարնան կարապետները՝ Տանու-
լակ և սարգան ու ձի-
ձեռնակը: Կանակի և ձաղկիների
յերևալը դաշտում: Ժառերի բողբոջ-
ների ուռածանալը, բացվելն ու ձաղ-
կելը: Գարնան կայծակն ու վո-
րորը:

III խումբ

Նոռարկայի նյութը:

1. Նոռղըության պաշարպան-
ութուն:

Մարակիկ հիվանդութուններ և պա-
խար նրանց դեմ: Վորովայնի քիժ,
կոկլուշ (կապույտ հալ), կարճուկ
և այլն: Նոյս հիվանդութունների
հետ կապված սնորհապաշարութուն-
ները: Մալարիա և պալճար նրանց
դեմ: Մալարիա քարաձող ճոճակը:
Ծանրների պրայուժն վորպեւ
Տալարիայի դեմ պալճարի ճիզոյ-
ներից ճեղը:

Մայքության նշանակու-
թյունը սննդի և առհասարակ
առողջության համար:

Նրա Խառագայթների ան-
հրաժեշտութունն առողջության հա-
մար:

Ջրույց նեղարանի և դասարանի
ողափոխության ծանր:

2. Կող: Կենդանիների բույ-
սեր: Կող: Կողի գոյացումը: Կրի, կա-
ժու, բարեխառնության աղբեղու-
թյունը լեռնային քիսակների հողմ-
հարման գործում: Կողերի քիսակները
Կողի հարկութունները (հողի անա-
լիզը):

Ջուրը և նրա հարկութունները:
Ջրի յերեց վիճակը: Ողը և նրա հար-
կութունները: Կենդանի և անկեն-

Վշակման նշաններ:

Ջրույց: Դեմոստրացիա և
ձանոթութուն առողջո՞՞՞ի հրա-
քարակա՞՞՞ համապարասխան նկար-
ների և պլակատների:

Կապճել լուղու գետեր և փակցնել
դասարանի աղբի ընկնող քեղում:

Սանիտարա-առողջապա-
հական բրիգադի ընթրութուն: Ռա-
բոյական բժշկի վեկուցումը ուսյո-
նում քարաձված հիվանդութունների
ժամին:

Ջրույցներ: Եփկուրսիս լեռ-
նային քիսակների հողմահարման
հետ ձանոթանալու նպատակով: Կո-
ղի նմուշների հալմանը: Վորջեր հո-
ղի հարկության վորջման (խոնա-
վության, գրունակության, գրաքափոնյ-
կության, Տալականության և այլն),
այրուժն, պրայուժն:

Վորջեր ողի ձեղման, անբա-
փանկության և առաջգականու-
թյան: Վորջ Տարժինն քաղութունից
լայնացնելու՝ Տեքաղե գետի և պղն-
ջե դրամի յերկու ծեխների ճիզից անց-
կացնելու ճիզոյով:

Ջրույցներ, եփկուրսիսներ:
Նորժարներ հալմանը ու քիսակա-
վորելը: Նորժարի ժամերի դիտելը
(Տալարժար, բուն և այլն):
ձաղկի ժամերի վորջելը:

նորան բնութայն: Բնութեան, կենդան-
 ւիւնեք և նրանց փոխադարձ հա-
 րաբերութեանը: Բնութեան գլխավոր
 մասերը՝ արմար, ցողուն, րեն, պտուղ
 Նորմալը վերայն հողից
 սնունդ ձեռք քրտան (արմարի մա-
 սերը): Կողունի նշանակութեանը բոլ-
 րի համար և ոգրագործութեան մարդու
 կողմից: Մերենների նշանակութեանը
 Մերենի կանաչ գույնը: Նորեն ծա-
 ռագայթների ներքին զարգացումը
 րենների կանաչ գույնի համար:
 Զաղիկը վերայն բազմազան
 որդան:
 Զաղիկի մասերը: Զաղիկներն իբրև
 հոսքի մեղրի պարարտման համար:
 Մեղունների դերը բույսերի բեղ-
 ճանավորման գործում (ձաղիկների
 փոշորման): Սերմ: Սերմի մասերը. շա-
 փիւնը, սաղմ, սերմաբոլ բող: Սերմի
 չափն: Բնութի տեսքը սերմից: Սեր-
 մի ձևն պայմանները: Սերմի չա-
 փնը:
 Յենթաբնու. կենդանիներ: Մեր ա-
 ժնի կենդանաբանութեանը:
 Ընդանի կենդանիներն ու բաշտն-
 ւերը:
 Ընդանի խնամքը, նրանց ոգուրը:
 Գործիչներ: Ընդամի վորդը տեղեկե-
 ռ խնամքը:
 Մորեն և պայքար նրանց դեմ կենդանաբ-
 անութեան վարդապետն հեռանկարները Տեղանք:

Բնութի տեսքը Տորե և Լույս (արևոք)
 անկյունում:
 Սերմի ձևն փորձեր. (բարե-
 խառնութեան աղդեցութեանը,
 որի ներքին զարգացումը):
 Կապակերպել կենդանի տն-
 կյուն: Դիտողութեան գործի
 վարդապետն վրա:

Ին խոսք

Նորարկայի նյութը:

1. Բնութայն ու մարդը:

Բնութայն: Բնական և մար-
 դն մարտնամար գրավել և
 գրավում բնութայնը: Մարդու
 րիրապետելը որին, զամպին
 և ձով-ով կրանոսին: Կողորդակ-
 ցութեան (այերուլաններով,
 գնալիներով և շոգենավներով)
 և կապ հեռագրով, հեռախոսով
 ու ռադիով: Սրի և փամու եներ-
 գիայի ոգրագործութեանը՝ զարգաց-
 ւ հողմաղաց: Սաղափար սպի-
 րակ տնոսի մասին: Սրի ուժը
 րեխներիկացում: Սրորդու ոգրագ-
 րործութեանը: Սաղափար ելեկտրա-
 կանութեան մասին: Ելեկտրոկա-
 յանները Տեղանում:

Ոգրակար հանքեր, Տե-
 րանների և հանածոների արդու-
 նականութեանը: Սեր յերկրի հան-
 քային հարստութեանը (համա-
 ռոր): Քարածուխի հանքերը վրա-
 րանում: Կավքի իբրև վառելիք:
 Կավքի վերամշակումը:
 Մարդու աղարկ աղդեցութեանը
 բնութայն վրա: Բնութայն ուժերի
 ուսումնասիրութեանը: Մարդար բնու-
 թյան ոգրագործման և նրա վրա
 աղդեցութեան համար: Սաղդե-
 րով և փոփոխելով բնութայնը

Մշակման ճանքը:

Զրույց: Ուսումնասիրութեան

կմախքի, նկարների, մոդելների:
 Սրորդեր կմախքի կապի մասին
 (այրման և թթուների միջոցով)
 Թագարի, գորտի, աղավառ,
 Տկան դիտելիքները խմբակում և
 նկարելը րեքերում:

Թթվածնի սրանալը. փորձ
 այրմանը նպաստելուն: Նախա-
 թթու գալի սրանալը, նրա հար-
 կութեանները պարզելու փորձ (չի
 նպաստում այրվելուն, պղպորում
 կրակը: Սրորդ արարչական տն-
 խաթթու գալով:

Նկարների համեմատու-
 թյուն. նմանութեան և զանա-
 զանութեանների նայրանքերում
 (նախամարդու, կապիկների պար-
 կերների միջոցով):

Զրույցներ: Կամապարտա-
 խան նկարների ձանորթութեան:
 Եկակուրիաներ դեպի բնու-
 թյան ձուլը:

Կակակրոնական շերեկոյթներ
 և շերեկոներ զեկուցումներով և
 պարի թերթերով:

Պարի թերթի հրատարակութեան:
 Նագրույանների և ագրո-
 կերների ուսումնասիրութեան: Նախ-
 կուրիաներ դեպի կու և խոր-

Տարդ փոփոխութիւններն:

2. Մարդու և կենդանու որ-
գանիկի կապը ուղղութիւնն ու աղ-
իւսքն է:

Մարդու և կենդանու մար-
ման արտաքին կապը ուղղութիւնն համե-
մարութիւնը, գլխավոր մասերը:
Ճանկութիւնը՝ մարդ, մարդ (կենդան-
ւորների ճանկութիւնը բոլորը):

Կարգի գլխավոր մասերը՝
գանգ, վոլանտար, կրծքի խոռոչ,
վերջավորութիւններ:

Վերջի կապը ուղղութիւնը: Կը-
մարմնի դերը վոլանտար մասնակցութեան
ընդհանրապէս մթնոլորտի որդա-
նիկի հենարան: Դիւրողութիւն
սեփական մարմնի մասնակցութեան
աղիւսքն է: Մկանների դերը:

Կերպի որդաններ: Գանգ-
ուղիք և վոլանտար, արտի, թո-
քեր, արտաքին, աղիքների և աղի-
քների և արտաքին տեսքը:

Կերպի ընդունելի ու վերա-
ճակութիւնը մարդկային որդանիկ-
ման: Կերպի մարմնակութիւնը բեր-
նի խոռոչում, նրա փոփոխու-
թիւնը արտաքինում, աղիքներում
և արթուն դառնալը:

Սնունդի նշանակութիւնը:
Գանգութիւնը: Թոքեր: Ողի կապ-
մութիւնը՝ թոքանի, աղիք (բո-
րակամին) աղիքները գանգ, նրանի

արտաքինութիւնները: Կոլորիտի-
նութիւնների հետ կապ հաստա-
տելի ու նրանից աղիւսքն է-
նների մասնակցութիւնը:

Սերմերի մարմնի ու արտաքին-
ութիւնը:

Ողիութիւնը վնասարտութիւնների դերը
ճանկ պայմանում:

Պարի թերթի արտաքին-
ութիւնը կոլորիտութիւնն արտ-
քինութիւնի լուսարտութիւնը՝
կապում արտաքինութիւն և աղ-
իւսքն է: Բերքահամակցութիւն
պարտաւորութիւն և ջանքային
կապակցութիւն է:

Մասնակցութիւնն «բեր-
թի որդան» և աղի կապակցութիւնները:

Բարձր ընթերցանութիւն
արթն- ընթերցանութիւնում և
արտաքին կապակցութիւն, գլու-
ղարտութիւն, սնունդարտ-
առողջապահական ժողովրդա-
կան արտաքինութիւն:

հարկութիւնները, թոքանի նշան-
ակութիւնը: Թոքերի հիման-
ութիւնը՝ արտաքինութիւնը:

Զգայարտներ:
Կենարդարի համակար-
գութիւնը ուղիք և կենարդար:

3. Թոքների և կենդանիների
չափումն արտաքինութիւն փո-
փոխութիւն - վարդապետ միջոցով:
Վերջինիս ապացոյցի որդանիւն-
բարձր թոքների ու կենդանիների:

Ողիութիւն կոլորիտութիւն
մեզ: Որդանութիւն կենդանիներից,
կոլորիտութիւն և թոքարտար թոք-
ներից: Կարգի պայմանների
հարմարութիւնը շղակիքի որդան-
ներ: Ձկան հարմարութիւնը

ճարպի կանխի, թոքանիւն
ողի մեզ թոքելու և աղի: Կար-
մարութիւնը ջանքով, գոլիւնով:
Նոլիւսի, մարդու, կենդանի-
ների և բոյների չափման մա-
սին յեղանկարտական սովանդու-
թիւնների կարապալանի մի-
նելը:

Բնիկը յեն պարտաւորութիւնը կրող
բոլորում - կարապալանները բո-
լոր յերկրներում և պայմանում լու-
սավորութիւն գաղափարի դերը:

4. Թերթի բարձրագոյն և անա-
նիւթութիւնը վարդապետ գլ-
խավոր ուղիները:

խորհրդային և կոլտնտեսությունների բերքի աճեցման գլխավոր ուղիները՝ ծեփենայացում և ագրոնոմիական գիտությունների արատաւերում:

Առաջադրար ագրոնոմներ ծախին: Կանխային պարարտություններ: Կողի կարարեւագործված ճշակումը (բրիչից ծինկ արակոր): Առաջադար սերման փոխություն ծախին: Պայքար ծախսերի և վնասարուների դեմ:

Արաւոր հարկային և րեւինկան կոլտնտեսները ծեփենում: Կրակն անանկությունը ժողովրդական անտեսության ծեփ: Կոլտնտեսության առավելություններն անհարականի հանդեպ:

Ինչու չեն պայքարում կոլակները կոլտնտեսությունների դեմ:

Առաջադար ագրոնոմներ ծախին: Առավարի կերերի րեւակը: Վնասի խնամքի բարձրացումը, կանոնավոր կերակրելը:

Առաջադարի կազմակերպումը, կոլտնտեսություններում. գործարկային աշխարանց: Դիմաւրկության արմարարիւ անելը. սոյժրակցություն և հարվաւայնություն:

Ենգամյա պլանը և սոյխաւիժի կառուցման ձրագիրը:

БИБЛИОТЕКА
ИНСТИТУТА
ВОСТОКОВЕДЕНИЯ
Академии Наук
СССР

Ընդ. խմբագիր Գ. Գոգուսցե
բարգ. խմբ. Սոեր-Կոլենեփան